

Powstanie warszawskie

Zasób zawiera oś czasu, kolorową mapę: Działania wojenne podczas II wojny światowej, tekst piosenki "Pałacyk Michla" oraz dwa ćwiczenia interaktywne - polecenie wskazania słów, które oddają nastrój piosenki "Pałacyk Michla" i zadanie na rozgrzewkę, związane z mapą.

Zasób zawiera ćwiczenie interaktywne, ilustrowane fotografią przedstawiającą kartki z kalendarza znajdujące się w Muzeum Powstania Warszawskiego, z poleceniem udzielenia odpowiedzi odnoszących się do treści tych kartek.

Zasób zawiera sześć ćwiczeń, w tym cztery interaktywne, związane z rozumieniem treści zawartych na kartkach kalendarza. W kalendarzu opisane są kolejne dni powstania warszawskiego.

Zasób zawiera kolorową mapę Powstania warszawskiego oraz sześć ćwiczeń, w tym cztery interaktywne obejmujące polecenia związane ze zrozumieniem treści mapy i odnoszących się do toczących się walk powstańczych w poszczególnych dzielnicach Warszawy.

Zasób zawiera cztery ćwiczenia, w tym trzy interaktywne, odnoszące się do sześciu czarno-białych zdjęć powstańców oraz tekstu piosenki Huberta "Spiętego" Dobaczewskiego pt. Stare Miasto.

W podsumowaniu pytania odnoszące się do oceny powstania warszawskiego z punktu widzenia strat i pożytku. Wyciąganie wniosków z kroniki wydarzeń.

Bibliografia:

- Źródło: Hubert „Spięty” Dobaczewski, *Stare Miasto*, 2005.
- Źródło: *Pałacyk Michla*.
- Źródło: *Kartki z kalendarza*, materiał dostępny na stronie Muzeum Powstania Warszawskiego, dostępny w internecie: www.1944.pl/historia/kartki_z_kalendarza/.

Powstanie warszawskie

Oś czasu – powstanie warszawskie

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Wprowadzenie

Piosenka *Pałacyk Michła* powstała 4 sierpnia 1944 roku w tytułowym warszawskim pałacyku. Stała się hymnem batalionu harcerskiego 'Parasol', który brał udział w powstaniu warszawskim.

“ Pałacyk Michła

Pałacyk Michła, Żytnia, Wola, bronią jej chłopcy od 'Parasola',
choć na **tygrysy** mają **visy** –
to warszawiaki, fajne chłopaki – są!

Czuwaj wiaro i wytężaj słuch,
pręż swój młody duch, pracując za dwóch!
Czuwaj wiaro i wytężaj słuch,
pręż swój młody duch, jak stal!

Każdy chłopaczek chce być ranny...
sanitariuszki – morowe panny,
i gdy cię kula trafi jaka,
poprosisz pannę – da ci buziaka – hej!

Czuwaj wiaro i wytężaj słuch...

Z tyłu za linią **dekowniki**,
intendentura, różne umrzyki,
gotują zupę, czarną kawę –
i tym sposobem walczą za sprawę – hej!

Czuwaj wiaro i wytężaj słuch...

Za to dowództwo jest morowe,
bo w pierwszej linii nadstawia głowę,

a najmorowszy z przełożonych,
to jest nasz **Miecio** w kółko golony – hej!

Czuwaj wiaro i wytężaj słuch...

Wiara się bije, wiara śpiewa,
szkopy się złoścą, krew ich zalewa,
różnych sposobów się imają,
co chwila **szafę** nam posuwają – hej!

Czuwaj wiaro i wytężaj słuch...

Lecz na nic 'szafa' i granaty,
za każdym razem dostają baty
i co dzień się przybliża chwila,
że zwyciężymy! I do cywila – hej!

Czuwaj wiaro i wytężaj słuch.

Źródło: *Pałacyk Michla*.

Ćwiczenie 1

Wskaż słowa, które oddają nastrój piosenki *Pałacyk Michla*.

☐ bojowy

☐ zniechęcony

☐ apatyczny

☐ wesoły

☐ pogodny

☐ ponury

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Zadanie na rozgrzewkę

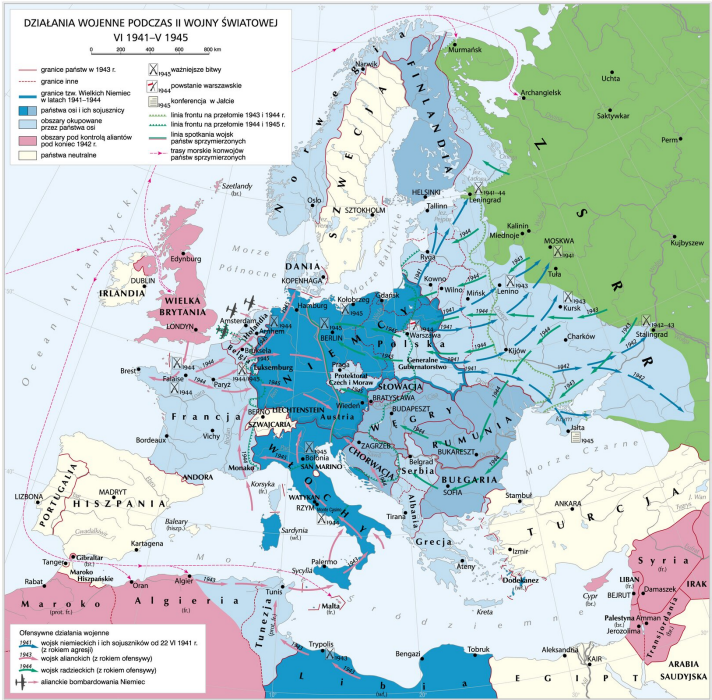
Ćwiczenie 2

Odczytaj z mapy, przedstawiającej przebieg II wojny światowej, wydarzenia, które miały miejsce latem 1944 roku w Europie na froncie zachodnim i wschodnim. Następnie uzupełnij tabelkę.

Front zachodni	Front wschodni

- front niemiecko-sowiecki na linii Wisły
- wyzwalanie Francji
- wyparcie Niemiec z państw bałtyckich

ĆWICZENIE: Zadanie na rozgrzewkę
Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

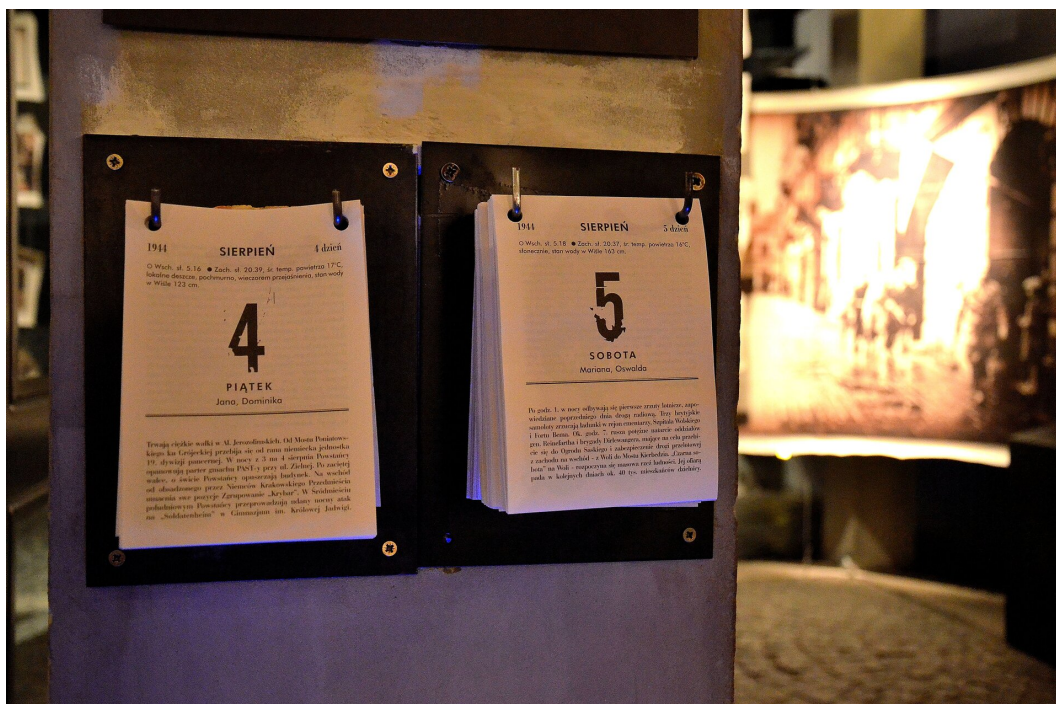

Mapa przebiegu II wojny światowej na świecie
Źródło: Krystian Chariza i zespół, licencja: CC BY 3.0.

Kartki z kalendarza

W Muzeum Powstania Warszawskiego można znaleźć kartki z kalendarza, na których zamieszczone są informacje o każdym dniu powstania warszawskiego. Poniższe zdjęcie

przedstawia dwie takie kartki.

Kartki z kalendarza

Źródło: a. nn., 2012, Muzeum Powstania Warszawskiego, Warszawa, licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 3

Poniżej znajdują się fragmenty tekstów z poszczególnych kartek kalendarza, jakie można przeczytać w Muzeum Powstania Warszawskiego. Wskaż, jakie jeszcze informacje, oprócz wydarzeń z powstania, znajdują się na kartce z kalendarza Powstania Warszawskiego.

☐ kto obchodzi imieniny

☐ godzina wschodu księżyca

☐ rok

☐ który to dzień powstania

☐ pogoda

☐ godzina zachodu księżyca

☐ dzień tygodnia

☐ wyniki losowania totolotka

☐ godzina wschodu słońca

☐ miesiąc

☐ ile dni zostało do końca powstania

☐ godzina zachodu słońca

☐ poziom Wisły

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 4

Poniżej znajdują się fragmenty tekstów z poszczególnych kartek kalendarza, jakie można przeczytać w Muzeum Powstania Warszawskiego. Na kartce wypisz kolejne dni powstania. Obok każdego dnia wpisz :-/ jeśli uważasz, że w danym dniu przeważały dobre informacje, :-/ jeśli uważasz, że niedobre, a :-/ jeśli twoim zdaniem żadne nie przeważały.

Wskazówka

Możecie podzielić się na grupy. Każda grupa opracuje jeden lub dwa tygodnie powstania, a następnie przedstawi swoje wnioski koleżankom i kolegom.

TYDZIEŃ I

Wtorek, 1 sierpnia

W Godzinie 'W', o 17.00 – wybucha Powstanie Warszawskie, nazywane początkowo sierpniowym. W niektórych dzielnicach walki rozpoczynają się jeszcze przed Godziną 'W'. Do walki przystępuje ok. 30 tys. żołnierzy Okręgu Warszawskiego AK.

Środa, 2 sierpnia

Ok. godz. 9 zaczyna działać radiostacja powstańcza. Komenda Główna AK wysyła szereg depech do Londynu, donosząc o wybuchu Powstania i ciężkiej walce. Apeluje również o pomoc. Powstańcy całkowicie opanowują Stare Miasto i wiele innych terenów.

Czwartek, 3 sierpnia

Oddziały wroga podpalają domy i mordują ludność cywilną, głównie na Woli, Mokotowie i Ochocie. W Śródmieściu Powstańcy opanowują obiekty o znaczeniu strategicznym: Dworzec Pocztowy w Al. Jerozolimskich przy Żelaznej, Dom Turystyczny przy pl. Starynkiewicza, posterunek policji niemieckiej 'Nordwache' u zbiegu Chłodnej i Żelaznej. Ok. godz. 20 lotnictwo niemieckie dokonuje pierwszych nalotów na Wolę i miasto. Podchorąży Józef Szczepański 'Ziutek' z batalionu 'Parasol' pisze słowa piosenki *Pałacyk Michła*.

Piątek, 4 sierpnia

W Pałacu Blanka ginie poeta – pchor. Krzysztof Kamil Baczyński 'Krzyś', żołnierz batalionu 'Parasol'.

Sobota, 5 sierpnia

Po godz. 1 w nocy odbywają się pierwsze zrzuty lotnicze, zapowiedziane poprzedniego dnia drogą radiową. Trzy brytyjskie samoloty zrzucają ładunki w rejon cmentarzy, Szpitala Wolskiego i Fortu Bema. 'Czarna sobota' na Woli – rozpoczyna się masowa rzeź ludności. Jej ofiarą pada w kolejnych dniach ok. 40 tys. mieszkańców dzielnicy.

Niedziela 6 sierpnia

W Śródmieściu zaczyna działać Harcerska Poczta Polowa.

Poniedziałek, 7 sierpnia

Niemcy odcinają Stare Miasto i cmentarze od Śródmieścia. W okolicy Chłodnej i Elektoralnej Niemcy masowo mordują ludność. Rozpoczyna się budowa wykopu i barykady, osłaniającej przejście Al. Jerozolimskimi ze strony północnej na południową, czyli z domu nr 20 do domu nr 17. Przejście to do ostatniego dnia Powstania zapewnia łączność oddziałom z obu części Śródmieścia. Dla ludności cywilnej jest szlakiem ewakuacyjnym.

TYDZIEŃ II

Wtorek, 8 sierpnia

Nieprzyjacieli od rana naciera z wielu stron na Stare Miasto. Z gmachu PKO na rogu Jasnej i Świętokrzyskiej pierwszą audycję nadaje radiostacja powstańcza 'Błyskawica'.

Środa, 9 sierpnia. W Śródmieściu zaczyna nadawać Polskie Radio. W Śródmieściu i na Powiślu Powstańcy skutecznie odpierają ataki wroga. Na Starym Mieście udaje się powstrzymać natarcie od strony mostu Kierbedzia przez pl. Zamkowy. W Moskwie Stalin deklaruje premierowi Stanisławowi Mikołajczykowi pomoc lotniczą dla Warszawy.

Czwartek, 10 sierpnia

Artyleria niemiecka systematycznie ostrzeliwuje Elektrownię, zaopatrującą miasto w prąd. Nocą z 9 na 10 nad Śródmieściem i Mokotowem pojawiają się brytyjskie samoloty. Dokonują udanych zrzutów broni i amunicji.

Piątek, 11 sierpnia

Obrona Woli upada. Niemcy nacierają na Starówkę. W nocy z 11 na 12 sierpnia załoga Starego Miasta przyjmuje zrzuty broni i amunicji. Pada ostatni punkt oporu na Ochocie.

Sobota, 12 sierpnia

Powstańcy odpierają liczne ataki nieprzyjaciela.

Niedziela, 13 sierpnia

Niemcy kierują potężne natarcie na Stare Miasto. Przerwana zostaje łączność między Śródmieściem i Starówką i mimo prób nie udaje się jej odzyskać. Powstańcy ponoszą dotkliwe straty. W kinie 'Palladium' przy ul. Złotej, przy pełnej sali, odbywa się pierwszy pokaz powstańczej kroniki filmowej.

Poniedziałek, 14 sierpnia

W nocy z 13 na 14 sierpnia lotnictwo alianckie dokonuje zrzutów nad Śródmieściem. O godz. 10.30 Komendant Główny AK gen. Tadeusz Komorowski 'Bór' wydaje rozkaz marszu na odsiecz walczącej stolicy oddziałom z podwarszawskich okręgów AK. Niemcy kontynuują natarcie na Stare Miasto od zachodu. Przestają działać wodociągi miejskie.

TYDZIEŃ III

Wtorek, 15 sierpnia

Powstańcy uroczystie obchodzą Dzień Żołnierza. W nocy z 14 na 15 sierpnia lotnictwo alianckie dokonuje kolejnych zrzutów broni i amunicji nad Warszawą. Niemcy zestrzelili trzy spośród dwudziestu samolotów. O godz. 10.00 Niemcy z niespotykaną dotychczas w tej części miasta siłą atakują północne Śródmieście. W ogniu staje najwyższy budynek Warszawy – Prudential. Pożary wybuchają również na ulicach Moniuszki, Sienkiewicza i Mazowieckiej.

Środa, 16 sierpnia

Niemieckie natarcie na Rynek Starego Miasta załamuje się na zaciekle bronionych barykadach u wlotu ulic Podwale, Pivnej i Świętojańskiej.

Czwartek, 17 sierpnia

Nieprzyjaciół prowadzi silny ostrzał Starego Miasta, burząc kamieniczki. Płoną m.in.: katedra św. Jana, kościół Najświętszej Marii Panny na Nowym Mieście, Ratusz przy pl. Teatralnym. Lotnictwo niemieckie bombarduje Rynek Starego Miasta oraz ulice: Miodową, Kapucyńską, Hipoteczną. Silny ostrzał artyleryjski sięga gmachu Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych przy ul. Sanguszkii.

Piątek, 18 sierpnia

Od rana lotnictwo niemieckie bombarduje Stare Miasto. Powstańcy odzyskują Koszary Policji przy ul. Ciepłej oraz magazyny firmy 'Pluton' przy Grzybowskiej. W południowej części Śródmieścia czwarty dzień trwają zacięte walki o rozległy teren Politechniki.

Sobota, 19 sierpnia

Nieprzyjaciół rozpoczyna generalne natarcie na Stare Miasto. Oddziały powstańcze odpierają szturm po szturmie. Lotnictwo niemieckie kontynuuje bombardowania. Wszędzie unoszą się słupy ognia i dymu. Płoną zabytkowe kościoły. Życie dzielnicy przenosi się do piwnic. Równocześnie ze szczególną siłą atakowany jest teren Politechniki. Niemcy stopniowo wypierają Powstańców z poszczególnych budynków. Niemcy wprowadzają do akcji czołgi. Powstańcy opuszczają zrujnowany, płonący gmach główny i obsadzają parzystą stronę ul. Noakowskiego. Aż do końca Powstania przebiega tędy linia frontu.

Niedziela, 20 sierpnia

Trwa generalne natarcie sił niemieckich na Stare Miasto. Ostrzał artyleryjski i bombardowania lotnicze poprzedzają kolejne ataki nieprzyjaciela na wszystkich odcinkach. W nocy z 20 na 21 sierpnia oddziały powstańcze zostają zmuszone do wycofania się z zajmowanego terenu. Po kilkunastu godzinach ciężkiej walki Powstańcy zdobywają gmach PAST-y, likwidując w ten sposób uciążliwy punkt ostrzału. Straty wroga wynoszą 38 zabitych. Do niewoli dostaje się 121 Niemców z różnych formacji, w tym wielu rannych i poparzonych. Straty powstańcze wynoszą nie mniej niż 17 zabitych.

Poniedziałek, 21 sierpnia

Niemcy kontynuują bombardowania lotnicze i ostrzał artyleryjski Starego Miasta. W dzielnicy wybuchają nowe pożary. Kino 'Palladium' prezentuje drugą kronikę powstańczą, ze zdjęciami z dnia poprzedniego, także ze zdobycia PAST-y.

TYDZIEŃ IV

Wtorek, 22 sierpnia Powstańcy przeprowadzają dwa ataki na pozycje nieprzyjaciela. W obu atakach liczba zabitych i rannych sięga ok. 500 osób.

Środa, 23 sierpnia

Kolejny dzień trwają ciężkie walki o Stare Miasto. Z ruin Ratusza zostaje zestrzelony niemiecki bombowiec. Po południu Niemcy ruszają do natarcia na wszystkich odcinkach. Po kilkudziesięciu godzinach walk Powstańcy nad ranem zdobywają budynek tzw. małej PAST-y przy ul. Piusa XI. Po ciężkich bojach oddziały polskie opanowują kościół św. Krzyża i sąsiedni budynek Komendy Policji przy Krakowskim Przedmieściu 1. Dzięki tym zdobyczom Powstańcy mogą przypuszczać ataki na pozycje niemieckie w kierunku Starówki.

Czwartek, 24 sierpnia

Stare Miasto jest nadal celem nieustannych, zmasowanych ataków nieprzyjacielskich.

Piątek, 25 sierpnia

Nocą z 25 na 26 sierpnia ze Starego Miasta ewakuuje się kanałami Komenda Główna AK. Kanałami ze Starego Miasta przechodzi na Żoliborz coraz więcej rannych Powstańców, oddziałów tyłowych i niewielka grupa ludności cywilnej.

Sobota, 26 sierpnia

Trwają naloty i ostrzał artyleryjski Starego Miasta.

Niedziela, 27 sierpnia

Powstańcy udaremniają wysadzenie katedry św. Jana, która ostatecznie pozostaje w rękach wroga. W Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych toczy się zaciepła walka o poszczególne piętra i części gmachu. Prezydent USA Franklin D. Roosevelt odmawia pomocy Powstańcom bez zgody Związku Sowieckiego.

Poniedziałek, 28 sierpnia

Na Starym Mieście po zaciepłych walkach Niemcy ostatecznie opanowują gmach Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych. Trwa silny ostrzał nieprzyjacielski Śródmieścia. Cały Górny Mokotów znajduje się pod silniejszym niż zwykle ogniem artylerii nieprzyjaciela. Od strony Wilanowa Niemcy przypuszczają silny atak na Sadybę.

TYDZIEŃ V

Wtorek, 29 sierpnia

Rządy Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych przyznają żołnierzom AK prawa kombatanckie, uznając Armię Krajową za integralną część Polskich Sił Zbrojnych. Trwają bombardowania lotnicze i ostrzał artyleryjski Starego Miasta.

Środa, 30 sierpnia

Dowództwo AK na Starym Mieście decyduje się ostatecznie na ewakuację załogi Starówki do Śródmieścia. Kanałami do Śródmieścia i na Żoliborz przechodzą lekko ranni.

Czwartek, 31 sierpnia

W nocy z 30 na 31 sierpnia Powstańcy podejmują próbę połączenia Śródmieścia ze Starym Miastem. Akcja przebicia ulega załamaniu. Powstańcy ponoszą ogromne straty, liczba zabitych i rannych sięga ok. 300 osób. W ciągu dnia obrońcy Starego Miasta odpierają generalny szturm niemiecki, wspierany atakami lotnictwa.

Piątek, 1 września

Niemcy przystępują do generalnego szturmu na Stare Miasto. Oddziały lądowe wspiera lotnictwo. Ewakuacja załogi i rannych ze Starego Miasta do Śródmieścia trwa całą noc. Odbywa się dwoma kanałami. Kanałami przechodzi do Śródmieścia ok. 4,5 tys. Powstańców, w tej liczbie ok. 1,5 tys. uzbrojonych. Ok. 800 żołnierzy przechodzi kanałami na Żoliborz. Naczelnny Wódz, gen. Kazimierz Sosnkowski, w rozkazie do wojska zarzuca alianantom bierność wobec tragedii Warszawy.

Sobota, 2 września

Niemcy nadal atakują Stare Miasto. W nocy z 1 na 2 września pociski czołgowe niszczą kolumnę Zygmunta. W ręce wroga dostaje się ok. 35 tys. ludzi. Nieprzyjaciel dokonuje masowych mordów ludności cywilnej. Powstańcy niespodziewanie zdobywają gmach [YMCA](#) przy ul. Konopnickiej.

Niedziela, 3 września

Polskie Radio nie nadaje audycji z powodu silnych bombardowań.

Poniedziałek, 4 września

Zburzeniu ulega Elektrownia Miejska na Powiślu, dostarczająca miastu prąd od pierwszych dni Powstania. Liczne pożary utrudniają Powstańcom zorganizowanie stanowisk obronnych. Trwają bombardowania lotnicze Mokotowa. Brytyjczycy żądają od władz Związku Sowieckiego pomocy dla Powstania. Czołgi niemieckie miażdżą płytę Grobu Nieznanego Żołnierza.

TYDZIEŃ VI

Wtorek, 5 września Intensywnie bombardowane Śródmieście płonie. Ludność ewakuuje się do nieco spokojniejszej, południowej części Śródmieścia.

Środa, 6 września

Niemcy zrzucają ulotki w języku polskim, wzywające do opuszczenia stolicy w dniach 7 i 8 września.

Czwartek, 7 września Cywilne władze powstańcze upoważniają zarząd PCK do porozumienia się z dowództwem niemieckim w sprawie ewakuacji z miasta starców i dzieci oraz chorych. W toku pertraktacji z gen. Rohrem czas wyjścia ludności, skłonnej do opuszczenia Warszawy, ustala się na dni 8 i 9 września, w godz. 12-14.

Piątek, 8 września

Podczas zawieszenia ognia kilka tysięcy cywilów dobrowolnie opuszcza Warszawę. Od rana trwa silny napór nieprzyjaciela na Śródmieście Północ.

Sobota, 9 września

W czasie zawieszenia ognia, między godz. 6 a 8, trwa dobrowolna ewakuacja ludności cywilnej. W ciągu dwóch dni stolicę opuszcza ok. 8 tys. osób. Toczy się walki w północnej części Śródmieścia. Strona polska porusza sprawę dalszej ewakuacji ludności cywilnej z Warszawy oraz ewakuacji ciężko rannych żołnierzy polskich. Jest też mowa o ewentualnym wydaniu pozostających w niewoli rannych żołnierzy niemieckich. Gen. Rohr proponuje rozpoczęcie rozmów w sprawie kapitulacji Powstania.

Niedziela, 10 września

Armia Czerwona rozpoczyna ofensywę. Nad Warszawą toczą się walki powietrzne myśliwców sowieckich i niemieckich. Powstańcze Polskie Radio ogłasza nazwiska 28 niemieckich dowódców, odpowiedzialnych za zniszczenie Warszawy. BBC nadaje ją w różnojęzycznych serwisach. Umiera z ran Józef Szczepański 'Ziutek', autor piosenki Pałacyk Michła.

Poniedziałek, 11 września

Strona polska zrywa rozmowy w sprawie kapitulacji Powstania.

TYDZIEŃ VII

Wtorek, 12 września

Niemcy wstrzymują działania bojowe w innych dzielnicach, wszystkie siły kierując na Czerniaków, skąd do Warszawy próbują przedostać się polskie oddziały z Armii Sowieckiej. 13 września. Trwa silny ostrzał artyleryjski i bombardowanie lotnicze Czerniakowa. W dzielnicy wybuchają liczne pożary.

Środa, 13 września Trwa silny ostrzał artyleryjski i bombardowanie lotnicze Czerniakowa. W dzielnicy wybuchają liczne pożary.

Czwartek, 14 września

Walki na Pradze z udziałem jednostek 1. Armii Wojska Polskiego kończą się całkowitym wyparciem Niemców za Wisłę. Czerniaków jest nadal głównym celem nieustannych,

zmasowanych ataków nieprzyjaciela. Powstańcy opanowują ruiny 'Cristalu' i spychają Niemców z parzystej strony Al. Jerozolimskich. Na Żoliborzu trwa silny napór wroga na Marymont. Niemcy atakują jednocześnie od strony Bielan, ulicami Słowackiego i Gdańską. Powstańcy tracą rozległy teren od Bielan do ul. Krasińskiego. Na Mokotowie lotnictwo niemieckie bombarduje redutę 'Alkazar' na rogu Odyńca i Al. Niepodległości. Mimo to obrońcy nadal ją utrzymują.

Piątek, 15 września

Niemcy zajmują niemal cały Dolny Mokotów.

Sobota, 16 września

Zamierzone przez dowództwo 1. Armii Wojska Polskiego poszerzenie Przyczółka Czerniakowskiego nie udaje się.

Niedziela, 17 września

W ciągu dwóch dni na Czerniaków dociera w sumie ok. 1200 żołnierzy. Trwają zaciekle walki o utrzymanie przyczółka.

Poniedziałek, 18 września

W tym dniu walcząca Warszawa otrzymuje największy ze zrzutów. 107 amerykańskich 'latających fortów' – czterosilnikowych Boeingów B-17 – pojawia się nad miastem między godz. 12 a 13. Zrzucają ok. 1300 zasobników z bronią, amunicją, żywnością i zaopatrzeniem medycznym. Powstańcom udaje się odebrać zaledwie 20 proc. zrzutu.

TYDZIEŃ VIII

Wtorek, 19 września

Na Czerniakowie trwa silne niemieckie natarcie wzdłuż Wilanowskiej i Zagórnej ku Czerniakowskiej.

Środa, 20 września

Odcięci, zdziśniętą obronę Przyczółka Czerniakowskiego odpierają ataki nieprzyjaciela.

Czwartek, 21 września

Trwa nieprzerwany napór nieprzyjaciela na Przyczółek Czerniakowski.

Piątek, 22 września

Obroncy Przyczółka Czerniakowskiego bezskutecznie próbują przebić się na Saską Kępę.

Sobota, 23 września

Pada Przyczółek Czerniakowski. Trwa niemiecki atak na inne dzielnice.

Niedziela, 24 września

Głównym celem ataku Niemców staje się Mokotów. Atak piechoty wspierają artyleria,

lotnictwo i oddziały pancerne. Obie strony ponoszą duże straty w ludziach.

Poniedziałek, 25 września

Od wczesnych godzin porannych nieprzyjaciół kontynuuje natarcie na Mokotów z południa i zachodu. Trwają zacięte walki. Szkoła przy ul. Woronicza siedmiokrotnie przechodzi 'z rąk do rąk'. Powstańcy ponoszą dotkliwe straty. Na terenach zajętych przez wroga dochodzi do grabieży, podpałów i mordów. Na Żoliborzu i w Śródmieściu panuje względny spokój.

TYDZIEŃ IX

Wtorek, 26 września

Zgodnie z rozkazem ppłk Józefa Rokickiego 'Karola' ok. godz. 4 rano rozpoczyna się ewakuacja kanałami oddziałów powstańczych z Mokotowa do Śródmieścia. Niemcy piętrzą w kanałach wodę, przez włazy wrzucają granaty, chemikalia i worki z piaskiem. Dowództwo niemieckie występuje z propozycją rokowań kapitulacyjnych.

Środa, 27 września

Okolo południa Mokotów kapituluje.

Czwartek, 28 września

Po kapitulacji Mokotowa cały wysiłek bojowy Niemcy koncentrują na Żoliborzu. Niemiecki dowódca przedstawia warunki kapitulacji Warszawy. Wieczorem w kwaterze Komendy Głównej AK zapada decyzja, by rozmowy w sprawie kapitulacji kontynuować.

Piątek, 29 września

Rano rozpoczyna się generalny szturm na Żoliborz. W Śródmieściu, na prośbę Niemców, ok. godz. 13 rozpoczyna się lokalne zawieszenie broni w rejonie BGK.

Sobota, 30 września

Ok. godz. 18 Żoliborz kapituluje. Strona niemiecka wyznacza pięć punktów u zachodnich wylotów ulic Grzybowskiej, Pańskiej, Piusa i Śniadeckich przy Politechnice oraz w Al. Jerozolimskich, którymi ludność cywilna ma opuszczać miasto.

Niedziela, 1 października

Wobec beznadziejnej sytuacji po upadku Mokotowa i Żoliborza oraz w braku jakiejkolwiek realnej pomocy Komenda Główna AK i Delegatura Rządu decydują się kontynuować rozmowy kapitulacyjne. Niemcy wznowiają gwałtowny ostrzał artyleryjski Śródmieścia.

Poniedziałek, 2 października

O godz. 20.00 czasu niemieckiego, a 21.00 czasu polskiego ustają działania wojenne w stolicy. Obie strony podpisują formalny układ o zaprzestaniu działań wojennych w Warszawie. Koniec powstania.

Na podstawie swoich oznaczeń odpowiedz na pytania.

Ćwiczenie 5

Napisz, jak uważasz, od kiedy przeważa w nich ponury nastrój.

Ćwiczenie 6

Napisz, kiedy pojawiła się ostatnia pozytywna wiadomość.

Zwróć uwagę, że mimo bardzo ciężkiej sytuacji, licznych strat i niewielkich szans powodzenia powstańcy kontynuowali walkę.

Ćwiczenie 7

Odpowiadając na pytania, posłuż się liczbami. Wpisz je w puste miejsca.

Ile dni trwało Powstanie Warszawskie?

Ile tygodni?

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Tydzień X

Wtorek, 3 października

Ludność Warszawy masowo opuszcza miasto i udaje się do obozu przejściowego w Pruszkowie. Z Pruszkowa droga prowadzi do obozów lub na roboty przymusowe do Niemiec bądź w głąb kraju. Zgodnie z postanowieniami układu kapitulacyjnego od rana trwa usuwanie barykad, znajdujących się najbliżej linii niemieckich. Powstańcy przygotowują się do złożenia broni. Odbywają się ostatnie odprawy oficerów i zbiórki żołnierzy.

Środa, 4 października

Zgodnie z umową kapitulacyjną oddziały powstańcze zdają amunicję. W eter płyną ostatnie

audycje powstańczego Polskiego Radia i radiostacji 'Błyskawica'. Ukazują się ostatnie numery czasopism powstańczych.

Czwartek, 5 października

Kolumny Powstańców kierowane są do Ożarowa, skąd jeńcy wywożeni są pociągami towarowymi do stalagu 334 Lamsdorf (Łambinowice) na Śląsku Opolskim. Powstańcy otrzymują tam numery jenieckie, po czym rozsyłani są do obozów jenieckich na terenie Niemiec i Austrii. Tylko ze Śródmieścia wychodzi do niewoli niemieckiej 11 668 żołnierzy, z Komendantem Głównym AK gen. Tadeuszem Komorowskim 'Borem'. Bilans strat po stronie polskiej: ok. 18 tys. poległych Powstańców, ok. 180 tys. zabitych cywilów i ok. 3,5 tys. poległych żołnierzy 1. Armii WP; ok. 25 tys. rannych Powstańców, w tym 6,5 tys. ciężko. Do niewoli dostaje się ok. 16 tys. Powstańców. Po stronie niemieckiej – ok. 10 tys. żołnierzy poległych, ok. 7 tys. – uznanych za zaginionych; rannych – 9 tys.

Źródło: *Kartki z kalendarza, materiał dostępny na stronie Muzeum Powstania*

Warszawskiego, dostępny w internecie: www.1944.pl/historia/kartki_z_kalendarza/.

Ćwiczenie 8

Na podstawie kalendarza powstania warszawskiego sprawdź, w jakim dniu tygodnia zaczęło się powstanie.

☐ czwartek

☐ piątek

☐ sobota

☐ niedziela

☐ środa

☐ poniedziałek

☐ wtorek

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 9

Na podstawie kalendarza powstania warszawskiego zaznacz, w jakim dniu tygodnia podpisano kapitulację.

☐ wtorek

☐ czwartek

☐ piątek

☐ niedziela

☐ sobota

☐ poniedziałek

☐ środa

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 10

Zaznacz grupy, które brały udział w powstaniu warszawskim.

☐ dzieci

☐ harcerki

☐ marynarze polscy

☐ przywódcy Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii

☐ dziennikarze radiowi

☐ dziennikarze prasowi

☐ chłopci z okolicznych wsi

☐ harcerze

☐ operatorzy filmowi

☐ żołnierze Armii Krajowej

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Plan powstańczej Warszawy

Przebieg wydarzeń można opisać słowami i przedstawić na mapie. Twoim zadaniem będzie umiejętne odczytanie mapy.

Ćwiczenie 13

Wymień wojska obcego państwa, które znajdowały się w prawobrzeżnej Warszawie.

Ćwiczenie 14

Wymień wojska obcego państwa, które znajdowały się w lewobrzeżnej Warszawie.

Ćwiczenie 15

Wskaż dwie dzielnice, które skapitulowały jako pierwsze.

☐ Śródmieście

☐ Czerniaków

☐ Ochota

☐ Stare Miasto

☐ Wola

Ćwiczenie 16

Zaznacz dwie dzielnice, które broniły się najdłużej.

☐ Powiśle

☐ Czerniaków

☐ Śródmieście

☐ Praga

☐ Żoliborz

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Uczestnicy powstania

Ćwiczenie 17

W powstaniu warszawskim brały udział również osoby w twoim wieku, a także trochę młodsze i trochę starsze, ale wciąż niepełnoletnie. Uwiecznili ich fotografowie. Obejrzyj zdjęcia, a następnie zaproponuj do nich własne podpisy.

Zdjęcie nr 1, Łączniczka ze Starówki, 1944 r.

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Zdjęcie nr 2, Bracia Jeleniewiczowie „Żbik” i „Ryś” z Harcerskiej Poczty Polowej, kolporterzy prasy powstańczej

Źródło: Tadeusz Bukowski, domena publiczna.

Zdjęcie nr 3, Harcerz Powstańczej Poczty Polowej na Solcu, 1944 r.

Źródło: Jerzy Tomaszewski, domena publiczna.

Zdjęcie nr 4, Listonoszki Harcerskiej Poczty Polowej Zawiszacy, 1944 r.

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Zdjęcie nr 5, Żołnierze zgrupowania „Radostaw”, 1944 r.

Źródło: Jerzy Tomaszewski, domena publiczna.

Zdjęcie nr 6, Polskie jednostki Armii Krajowej wychodzą z Warszawy po kapitulacji Powstania, 1944 r.

Źródło: a. nn., German Federal Archives, licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 3.0.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 3.0.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 3.0.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 3.0.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 3.0.

Dla zainteresowanych

Piosenka *Stare Miasto* jest częścią albumu *Powstanie Warszawskie*, nagranych w 2005 roku przez zespół muzyczny Lao Che.

((**Hubert 'Spięty' Dobaczewski**

Stare Miasto

Stare Miasto, Stare Miasto,
Wiernie Ciebie będziem strzec,
Mamy rozkaz Cię utrzymać,
Albo w gruzach twoich lec:

Witamy w krainie,
W której Fryco ginie.

Stare Miasto, Stare Miasto,
Wiernie Ciebie będziem strzec,
Mamy rozkaz Cię utrzymać,
Albo w gruzach twoich lec:

Halinka – sanitariuszka,
Och, jaka gitara dziewczuszka

Stare Miasto, Stare Miasto,
Wiernie Ciebie będziem strzec,
Mamy rozkaz Cię utrzymać,
Albo w gruzach twoich lec:

Trumna tu luksus
Zupa na gwoździu też luksus

Stare Miasto, Stare Miasto,
na na na na na...
Mamy rozkaz cię utrzymać,
albo na na na na na...

Wiara się rozkrochmała,
Wilczur się ożlił i piekło podpala

Stare Miasto, Stare Miasto,
Już nie mogę Ciebie strzec,
Szwaba prać by trza po mordzie,

A poparzone witki dwie:
Czy tu się głowy ścina?
Tak, tu się głowy ścina!

Stare Miasto, Stare Miasto,
Już nie mogę Ciebie strzec,
Szwaba prać by trza po mordzie,
A poparzone witki dwie:

Czy w nocy dobrze śpicie?
Czy śmierci się boicie?!

Zuchwało śpiewa nam tu ten,
ciśnięty w mrok granatów pęk! x2

[Naprzód, Stare Miasto!]

Jest 100 tysięcy dusz,
A jedna ledwie rura,
Żołnierze wychodzą,
Cywilom i rannym się nie uda.

Jest jeden wielbłąd,
Do jednej igły ucha,
Nieliczni zbawieni,
Licznych Bóg nie słucha!
Nie słucha!
Nie słucha!
Nie!

DOSTĘPU DO WŁAZU MY ŻĄDAMY! x7

Źródło: Hubert „Spięty” Dobaczewski, *Stare Miasto*, 2005.

Polecenie 1

Wskaż miejsce, w którym nastrój piosenki jest według ciebie podobny do tego z *Pałacyku Michła*. Napisz, w której zwrotce się zmienia.

Polecenie 2

Jak myślisz, o czym mówią ostatnie trzy zwrotki piosenki? Napisz swoją odpowiedź.

Ćwiczenie 18

Wskaż słowa, które określają nastrój drugiej części piosenki.

☐ pełnia energii

☐ wiara w zwycięstwo

☐ bezsilność

☐ wściekłość

☐ zapal

☐ poczucie beznadziejności

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Polecenie 3

Jak myślisz, jaki wpływ na nastrój piosenek *Pałacik Michła* i *Stare Miasto* mógł mieć czas ich napisania? Napisz odpowiedź.

Podsumowanie

Co wiem?

Powstanie Warszawskie trwało od 1 sierpnia do 5 października 1944 roku. Było próbą wyzwolenia miasta z rąk niemieckich. Polacy podjęli ją, gdy do Warszawy zbliżała się Armia Sowiecka. W powstaniu wzięli udział żołnierze Armii Krajowej, ale także ludność cywilna, która bohatersko wspierała je na różne sposoby. W wyniku powstania zginęło wielu żołnierzy i cywilów, a Warszawa została zniszczona. W tym czasie ofensywa Armii Sowieckiej zatrzymała się na linii Wisły na wiele miesięcy.

Co potrafię?

- Nadawać tytuły fotografiom.
- Wyciągać wnioski z kroniki wydarzeń.

Zapamiętaj!

Do dziś toczy się spór o to, czy mają rację ci, którzy twierdzą, że nie należało wywoływać powstania, bo przyniosło ono więcej strat niż pożytku, i że przywódcy powstania są współodpowiedzialni za te straty.